

SORUN NASIL ÇÖZÜLMEZ ?

TINAZ TİTİZ

**AĞUSTOS - 1990
ANKARA**

" Birer metre sıçrayabilen iki kişiyle, iki metre aşılamaz. "

Dizgi / Kapak / Grafik tasarım : Tınaz TİTİZ
Yazılım: Ready Set Go 4.5, Cricket Draw 1.0, Aldus Freehand 2.0
Donanım: Apple Macintosh SE, Apple Laserwriter II NT

ÖN SÖZ

Bu kitaptaki yazılar zaman zaman, çeşitli dergi ve gazetelere yazdığım yazıların bir kolleksiyonudur. İlk bakışta aralarında bir bağlantı yokmuş hissi verse de hemen hepsi toplumumuzu çevreleyen kaynak sorunlarla ilgilidir.

Çok sayıda sorundan oluşan bir yumağın neresinden başlanması gerektiği, üzerinde fazla konuşulmayan ama hemen tüm girişimleri olumsuzluğa uğratan bir ayrı sorundur. Bu kitapçıkta bu ipuçlarının bir kısmı incelenmeye çalışılmıştır.

Herhangi bir düzeyde sorun çözmeye çalışanlara yardımcı olabilirse kendimi mutlu sayacağım.

M.Tınaz Titiz

Ağustos - 1990

Ankara

İÇİNDEKİLER

Asansörler düşer..!	1
Kamu yönetiminde etkin bir araç : Politika dokümanı..!	7
Gelişmenin aracı rekabet, rekabetin anahtarı: Doğru satınalma	12
Kamu yönetiminde yerine getirilmeyen fonksiyonlar	16
Zam - maliyet artışı - zam spirali...!	21
Başlarken !	28
Sorunlar ve kaynak sorunlar	30
Sorun nasıl çözülmez ?	33
Bilim ve teknolojiye hedef !	35
Önce mevcut bilgiye erişmek !	37
Verimsiz kuruluşlar kapatılmalı mı ?	38
BDE'den vazgeçilmelidir (!)	39
Beceri kazandırma..!	42
Öz beceriler	44
2000 li yıllar	47
Mevcut bilgiye erişme araçları (1)	49
Mevcut bilgiye erişme araçları (2)	51
Niçin az okuyoruz ?	53
Yangınlar olacaktır	59
67 İşçi	61
30, tekerlekli sandalye	63
Sistemlerin kilit taşı: Denetim	65
Kural nasıl konulmalıdır ?	68
Kural kirliliği	70
Domino ve iletişim	72
Güneydoğu	74
İletişim becerisi yetmezliği	76
İletişim ve sansür	78
İletişim becerisi yetmezliği: Bir kaynak sorun !	80
İletişim becerisi ve dinleme	82
Bilgisayar sektörü nasıl teşvik edilmeli	83
Plaka toplumu	85
Dağılmış öğrenme ortamı	87
İletişim ve toplumsal barış	89
Sorunlar iyi kurulmamış sistemlerden doğar.....	91

ÇÖZÜM ÇÖZMEMEKTİR

Değerli dost Tınaz Titiz, çeşitli dergi ve gazetelerde yayımlanmış makalelerini biraraya getirerek bir kitap meydana getirmiş.

Kitabın prova baskısını bana da verdi.

Adeta bir macera romanı okur gibi yazıları birbiri ardına okudum.

Bütünün zihnimde bıraktığı lezzet, parçalarından daha doyurucu oldu.

Tınaz Titiz'in uslubu akıcı, akılcı ve çok sevimli bir dozda alaycı.

Şark toplumlarında Batı kültürünün etkisiyle yetişen bütün aydınlar gibi Tınaz Titiz kendinden ve çevresinden şikayetçi.

Kitap bu bakımdan bir özeleştirisi olarak da değerlendirilebilir.

Özellikle önemli işler başarmak iddası ile bir göreve gelen üst yöneticiler için ise, adeta bir "ormanda iz bulma el kitabı".

Şark kültürünün, değişime karşı verdiği savaşın ilginç serüvenini bu kitapdan izleyebilirsiniz.

Benim bu kitaba ilave etmek istediğim temel bir düşüncem var.

Sakın, çözeniz için getirilen problemleri çözmeye kalkmayın. Çünkü problemler, mutlaka ama mutlaka , iki ucu ballı (!) deynek haline getirilerek gerçek sorundan saptırılmış şekilde takdim edilir.

Sorunun aslını tesbit edinceye kadar kılınızı kıpırdatmayın, yoksa adamı fena harcarlar.

Uzun süre bakanlık yaptığı sırada, olaylara sempati tüccarı bir politikacı gibi değil, dürüst-aydın bir devlet adamı gibi yaklaşan Tınaz Titiz'e tecrübelerini okurları ile paylaştığı için teşekkürler.

Ege Cansen

Birkaç yıl önceydi.

Vitali Hakko ile konuşuyorduk.

"Beyoğlu'nu korumalıyız, güzelleştirmeliyiz" diyordu.

Bu konudaki çabalarını, karşılaştığı engelleri uzun uzun anlattı.

Birkaç gün sonra, TBMM kulisinde M.Tınaz Titiz'le karşılaştım.

Amerika'dan bahsetti.

New York'un ünlü caddelerinin bozulmaması için, geçtiğimiz yüzyılda kurulan derneklerin çalışmalarından söz etti. Onların tüzüklerini amblemlerini gösterdi.

O cadde de yaşayanların, caddeye nasıl sahip çıktıklarını anlattı.

Titiz'den o dokümanları aldım ve gazetede ki köşemde yayınladım.

Telefonlar yağmaya başladı.

Başta Vitali Hakko. Ve daha pek çok İstanbullu.

Hepsi de yazıda bahsettiğim belgeleri istiyorlardı.

"Amerikan örneğinden yararlanmak gerektiğini" söylüyorlardı.

Herkes mahallesine, caddesine, sokağına sahip çıksın. Bunun için dernekler kuralım, örgütlenelim" diyorlardı.

Gönderdim ve gerçekten birkaç dernek kuruldu.

Bu olayı birgün Titiz'e açtım.

Bana verdiği dokümanları nereden bulduğunu sordum.

Şu cevabı verdi:

- Mecliste bütçe müzakereleri sürüyordu. Gece yarısı birara meclis kütüphanesine gittim. kitapları karıştırırken, Amerika'da bir zamanlar böyle dernekler kurulduğunu okudum. Adreslerini buldum, mektup yazdım.

İşte M.Tınaz Titiz'in en beğendiğim yanı.

Düşünen, okuyan, araştıran bir siyaset ve devlet adamı.

Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu politikacı tipi.

PIAR-SİAR grubu HAYAT TARZLARI adını verdiği önemli bir araştırma yaptı.

Bu çalışma sırasında sorulan sorulardan biri şuydu:

En son ne zaman kitap okuduğunuzu söylemişsiniz?

"Hiç okumadım" diyenlerin oranı yüzde 48.4

"Uzun yıllardır okumuyorum, onun için hatırlamıyorum" diyenler ise yüzde 30.7.

PIAR-SİAR'dan bir başka soru:

En son okuduğunuz kitabın adını söyler misiniz ?

"Hatırlamıyorum" cevabını verenler yüzde 31.5.

Anlaşıyor ki okumakla aramız pek hoş değil.

Bu okumama alışkanlığı ile çağı yakalayabilmek kolay olmasa gerek.

Bazen meclis kütüphanesine uğrarım.

Okuma alışkanlığının hangi boyutta olduğunu ölçmek isterim.

Ah keşke kütüphane tıklım tıklım dolu olsa ...

5-10 milletvekili görürüm. Titiz her zaman o 5-10'nun içindedir.

Devlet Bakanı Mehmet Yazar'ın eşi Kübra hanımın kullandığı bir uçakla Bodrum üzerinde uçuyorduk. 2 yıl önce.

Aşağıda gördüğüm kötü şehirleşmeyi, çirkin yapılaşmayı, beton yığınlarını belgeledim bol, bol resim çektim.

Dönüşte bu resimleri çoğaltıp ilgili bakanlara gönderdim.

İçlerinden birinden cevap geldi. M.Tınaz Titiz'den.

Resimleri aldığını, kötü yapılaşmanın önlenmesi için düşünülen tedbirleri uzun uzun anlatıyordu.

.....

2000'li yıllara giderken okuyan, araştıran, yazan siyaset ve devlet adamlarına ihtiyacımız var.

Dileğim M.Tınaz Titiz'in kitabını, diğer siyasilerin kitaplarının izlemesi.

Yavuz Donat

Önünden geçtiğin apartmanın üst katına bakmak...

Demokrasi piramidi tam kurulamamış. Yönetenlerle, yönetilenler arasında, sorunların daha iyi kavranmasını sağlayacak kitle örgütleri yeterince gelişmemiş. O nedenle de sistem kendini yenileyecek iç diyalogu sağlayamamış. Diyalogun getireceği esnekliğe ulaşılammamanın sonucu, sert ve keskin virajlar almak zorunda kalmış. Demokrasisi, kesintilere uğramış bir ülkede yaşıyoruz...

Eğitimimiz, daha ilk adımlarda hem ailede, hem okulda "Sen bilmezsin", "Sen küçüksün, sus" üzerine kurulmuş. İnsanları ortak iş başarmaya, birlikte üretmeye, kaynakları geliştirmeye, organizasyona, diyaloga değil de, "Emir dinlemeye", "En iyi itaate" yönelen bir eğitim içine sokmuşuz...

"Susmak", "Bilgisizliğini göstermemek", "Bildiğini anlatmamak" atasözlerinde yer alan bir erdem olmuş. Bir yolda ilerlemek için, hata yapılabileceği, yapılan hataları düzelterek doğrulara varılabileceği düşündürülmemiş.

Verileni kabul etmek, daha fazlasını istememek, soru sormamak "iyi insanın vasfı" olarak görülmüş.

Bize sunulana olduğu gibi almak. Var olan sorunları tevekkülle kabullenip, "Olur böyle şeyler" demek, toplumsal alışkanlık olmuş. Sorunların çözümsüzlüğüne inanmak, ardına arkasına bakmamak, düşünmemek içimize yerleşmiş.

Isık bile çalacaksan, herkes gibi çalman, bir başkalık yaratmaman istenmiş. Buna inanılmış...

Aziz Nesin, "Bir Şey Yap Met" piyesinde Supi Ustası Met'e başka bir ses aratır. Met o güne kadar 5 delikli olan Supi denilen çubukta yeni ses verecek altıncı deliğin yerini bulmaya çalışır.

Toplumumuzda ise, yeni ses aramaksa adeta suç olarak görülmüştür.

Binlerce, milyonlarca insan, yıllarca önlerinden geçtikleri evlerin üst katlarına doğru başlarını kaldırıp, "Acaba ne var ?" diye bakmazlar. İncelemek araştırmak adeta ayıp sayılır...

İşte, bu durağan toplumda, evlerin üst katlarına "Acaba ne var ?" diye bakan, başka türlü ısıık çalıp, farklı bir ses çıkarmaya çalışan, Supi'ye altıncı deliği açma gayretine giren insanlara hasretiz...

Sizi bilmem ama ben böylelerini görünce ellerim şişinceye kadar alkışlamak ve "Ohhh, bee. Bir farklı insanın." diye haykırmak isterim.

Hem bu kişiler her zaman, toplumda hemen öne çıkıveren insanlar da olmazlar. Bazen bir köşe başında, bir küçük tezgahda herkesden uzak farklı birşeyler yaparlar. Sıradan, halktan biri gibi dururlar..

Bence Tınaz Titiz böyle birisi...

Bir çok konuya bizlerden başka türlü bakıyor. Yer yer yorumlarına katılmasak da, başka türlü olduğuna itiraz edemeyeceğimiz bir bakış açısı var.

Bu farklı bakış, onun bu kitaptaki yazılarının ortak karakteri. Ayrı bir ortak yan daha var. O verileni bir ön veri olarak alıp kabul etmiyor. Verilenle yetinmiyor. Susmayı değil soru sormayı "erdem" olarak alıyor...

Bir defa soru sormaya başlayınca da, ister istemez cevap arıyor.

Cevap aramak, onu toplumda kalıplaşmış doğrulardan uzaklaştırıyor.

Yani doğrulara varıyor. Orada da durmayıp yeni sorular soruyor. Yeni doğrulara varıyor...

Lafı uzatmadan noktayı koymak gerekirse, başka türlü ısıık çalmaya, apartmanların üst katlarında, neler var diye bakmaya, Supi'de bu güne kadar açılmamış altıncı deliği açıp, yeni sesler bulmaya çalışıyor.

İşte bu kitap, yer yer çok basit olaylar, basit detaylar için, yer yer önemli güncel konular için, aynı titizlikle arayışlar içindeki yazılar bütünüdür. Bir bütünün birbirinden kopuk halindeki parçalarını bir araya getiriyor...

Seveceğiniz ve Tınaz Titiz'le birlikte sorular sorarak, kendi adınıza, belkide sadece kendi düşünce alanınızda, yeni yazılar yazacağınız umuduyla...

Osman S. AROLAT

ASANSÖRLER DÜŞER...!

Zaman zaman haber kaynakları asansör kazalarını duyurur. Genellikle ağır yaralanma ve ölümle sonuçlananlar duyulur. Bir de büyük illerin dışındaki yerlerde büyük tirajlı basına yansımayanlar hesaba katılırsa bu kazaların oldukça sık olduğu görülür.

Traji-komik asansör kazaları da vardır. Kapısı açılmayan, yarı yolda kalan vb...!

İlk anda bu gibi olayların, küçük apartmanlarda meydana geldiği, büyük binalarda olmayacağı sanılabilir. Durum öyle değildir. En önemli binalarda dahi olabilmektedir. Zaten konu incelendiğinde görülecektir ki kazalar, binaların küçük ya da önemsiz olduğundan kaynaklanmamaktadır.

Kul yapısı olduğu için arıza da yapabileceği kabul olunmuş bu yaratıkların (!) arıza sıklıkları (peşpeşe iki arızası arasındaki ortalama süredir) acaba dünyada geçerli normların ne kadar üzerindedir ?

Asansör yapım ve bakım firmalarına bakılırsa asansörlerimiz, endüstride ileri gitmiş ülkelerin ürünlerinden hiç de kalitesiz değildir. Arıza normaldir. İnsan bile hastalanıp öldüğüne göre, makineler arızalanamaz mı ?

Önemli bir binanın asansörlerinin bakımından sorumlu bir teknik bölüm yetkilisi: "bu yaratığın ne zaman ne yapacağı belli olmuyor, bakıyorsunuz bazen iyi, bazen kapısını açmıyor !" diyerek veciz bir şekilde, asansör üzerinde kontrolleri olmadığını, aksine asansörün istediği zaman içindekileri hapsedebildiğini ifade etmişti.

Konu üzerinde daha fazla birşey söylemeden önce, ülkemizde yalnız asansörlerin değil, benzer karmaşıklığındaki tüm donanımın (otomobiller, çamaşır makineleri, ev aletleri, endüstriyel tesisler vb) ithal malı olanlar da dahil (bir miktar az da olsa), gelişmiş ülkelere nazaran daha sık arıza yaptığını belirleyebiliriz.

Bu konuda istatistikler olmasa da herkesçe yapılmış gözlemler herhalde bu yargıyı doğrulayacaktır. Ancak bir yanlış anlamaya yol açmamak için bir noktayı açıklamak gerekir: Her teknik donanım bir çevrede çalışır ve bazı girdiler kullanır. Otomobil, yolu bir çevre, yakıtı bir girdi olarak kullanırken; otomatik çamaşır makinesi, şehir suyu ve elektriği girdi olarak kullanmaktadır.

Donanımlar bu çevre ve girdilerden bağımsız olarak düşünülemezler. Yol bozuk ya da yakıt kalitesi kötü ise otomobil yapımcısı, bu şartlara uygun araba üretmez. Şehir suyu içinde katı madde miktarı, kabul edilebilir seviyenin üzerindeyse buna bağlı arızalar yapımcı firma tarafından ancak ekstra donanım (filtre vb) konularak, yani donanımı pahalılaştırarak önlenabilir.

Asansörler için de aynı çevre ve girdi olgusu geçerlidir. Bir asansör kabini içindeki kat düğmelerine toplu iğne sokularak garip komutlara itaat etmek zorunda bırakılan bir asansörün çalışması ya da arızasından, bir ölçüde de olsa onu kullananlar sorumludur. Bir ölçüdedir çünkü bu gibi kötü kullanım şartları, dizayn spesifikasyonları içinde dikkate alınmış olmalıdır. Asansörlere hep aklı başında ergin kişilerin bineceği, gerçekçi bir dizayn şartı değildir.

Bu düzeltme ile hatırlatılmak istenilen, donanımın yalnız yapımcısının değil, yapımcı kadar kullanıcının da etkisinin olabildiğini belirtmek içindir.

Donanımın çalışma ve arızalanmasına etki yapan bir faktör de, bakımıcılardır. Aynen kullanıcıda olduğu gibi, bakımıcının da etkisi büyüktür. Nitekim, son derece kaliteli donanımların, ehil olmayan ellerde ne hale geldiklerini hep gözlemiş ya da yaşamışsınız.

Bakımıcıların sebep oldukları olayları karikatürize edebilecek bir olay, bu satırların yazarının başından geçmiştir.

Bir parti hatalı parça ihtiva eden bir mamulün, hatalı parçalarının ücretsiz değiştirilip gerekli ayarların yapımı için lüzumlu ayar cihazları, tüm yurttaki bakım örgütüne dağıtılmıştı. Yurdumuzun bir köşesinden gelen bir telgraf herkesi dehşete düşürmüştü:

"Gönderdiğiniz parça (!), çok iyi sonuç verdi. Diğer arızalı cihazlara da takabilmek için acele 50 tane daha yollamanızı rica ederim."

Yalnız ayar için 1 adet yollanan ayar cihazını nasıl ve nereye takmışsa, arıza da düzelmiş (!).

Bakımcılığın bu durumu, insanımıza gerekli eğitimi verebilecek mekanizmaların yokluğu ile ilgilidir. Aynı insan bir başka ülkede (mesela Almanya) çok başarılı olabildiğine göre, ülkemizdeki şartların uygunsuzluğunun, bu olumsuzlukları yarattığı bilinmelidir.

İlk bakışta, donanım üreticilerinin bakımıcıları eğitmesi gerekliliği düşünülebilirse de bu, yoldan çevrilen bir taksinin şoförüne önce araba kullanmayı öğretmeye benzetilebilir. Yapımcı firmaların eğitim görevleri vardır ve belki de tam olarak yerine getirilememektedir. Ama onların bir altyapı olarak kullanmak durumunda olup bulamadıkları girdiler vardır. Meslek kursları, audio-visual eğitim malzemesi vb girdiler bunlardan birkaçıdır.

Donanımların çalışmasına etki yapan nihai bir faktör de, o donanımları oluşturan parçalardır. Bir bütün, onu oluşturan parçalar kadar güvenilirdir. Bu basit yargı, güvenilirlik (reliability) denilen bilim dalının bir yasasıdır.

Hangi donanım olursa olsun (asansör, otomatik çamaşır makinesi, elektrikli portakal suyu sıkma makinesi vb), iki grup parçadan oluşur:

- (I) bütünün çalışmasını etkileyenler,
(II) bütünün çalışmasını etkilemeyenler.

Tüm estetik parçalar ikinci gruba girerler. Mesela donanımın marka etiketinin kopması, o cihazın çalışmasını genellikle etkilemez. Birinci gruptakiler ise bir zincir oluştururlar. Halkalardan herhangi birinin kopması (parçanın arızalanması demektir) donanımın çalışmasını bozar (yani zincir kopmuş olur). Bu bozulma, donanımın can güvenliği ile ilgili kısmındaysa, asansör konusunda bahsedilen kazalar meydana gelebilir.

Bir asansörde çok sayıda olay, can güvenliğini etkileyebilir. Bunlardan en tehlikelisi halat kopmasıdır. Çelik halat, belli aralıklarla değiştirilme şartına uymamaktan dolayı kopabileceği gibi, belli limitlerin (en üst ve en alt katlar) aşılmasını engelleyen mekanizmaların çalışmayışı, paraşüt sisteminin çalışmayışı, kabin raylarının arızalanması gibi çok sayıda nedenden dolayı da olabilir.

Bir asansör donanımının çalışmasını ve aynı zamanda can güvenliğini de etkileyen parçaların (zincir baklalarının) sayısı yaklaşık 50 kadardır.

Aşağıda, her parçanın güvenilirliğinin değişik değerleri için 50 parçadan oluşan sistemin bütününe güvenilirliği verilmiştir;

G Ü V E N İ L İ R L İ K	
bir parçanın	bir sistemin
0.90	0.005
0.99	0.605
0.999	0.95
0.9999	0.995
0.99999	0.9995
0.999999	0.99995

Bu sonuçları yorumlarsak; birinci durumda yani her parçanın % 90 güvenli olduğunu kabul edersek, bütünün güvenilirliği ancak % 0.5 kadar olabilmektedir. Yani sistem ortalama olarak 1000 çalışmanın ancak 5'inde arızasız olabilecek 995'inde arıza yapabilecektir.

En son halde ise yani her bir parçanın güvenilirliği milyonda 999,999 olması halinde -ki milyonda 1 arıza ihtimali demektir-, sistemin bütününe güvenilirliği milyonda 999,950 olmaktadır. Bir başka deyimle milyonda 50 ya da yüzbinde 5 olasılıkla arıza yapılabilir demektir.

Bu pratik olarak şu demektir: Bir apartmanda hergün ortalama 100 defa asansör kullanılıyorsa yaklaşık 7 ayda 1 defa arızalanması (ve kaza olması) ihtimalidir ve oldukça yüksek bir risktir.

Şimdi bu asansöre bir paraşüt tertibatı eklendiğini ve paraşütün güvenilirliğinin 0.99 olduğunu (yani 100 defada ancak 1 defa çalışmayabilir) varsayalım ve paraşütlü asansörün güvenilirliğinin ne olacağını düşünelim.

Bu takdirde; birinin meydana gelme ihtimali yüzbinde 5, diğerinin ise 0.01 olan iki ayrı olayın aynı ana tesadüf etme olasılığı bu iki sayının çarpımı kadar yani on milyonda 5 olacaktır.

Yine apartman örneği ile düşünülürse, 66 yılda 1 defa kaza olması yani hem halatın kopup hem de paraşütün çalışmaması demektir. Asansör halatlarının belli aralıklarla değiştirilmesi zorunluğu işte bu sebepten doğmakta böylece daima riskin dışında kalınabilmekte ve kabul edilebilir bir güvenilirliğe erişilmiş olmaktadır. Ancak bu gereğin ülkemizde ne ölçüde yerine getirildiği incelenmeye değer bir konudur.

Şimdi, son örnekteki kabul edilebilir güvenilirliğin sağlanması için gereken 0.999999 lik parça güvenilirliğinin nasıl sağlanabileceği, daha doğrusu bunun ne kadar mümkün olabileceğine gelelim !

Bu kadar yüksek güvenilirlik mümkündür; ancak, üretim, montaj ve bakımda görevli kişilerin çok özenli seçim ve eğitimi ile çok iyi bir kalite kontrol sistemini gerektirir. Asansör üretim, montaj ve bakımında ortalama vasıf düzeyindeki insanların çalıştığı, hatta zaman zaman (özellikle bakım işlerinde) vasat altı düzeyde elemanlar çalıştırıldığına göre, bu güven derecesi pratikte sağlanabilir değildir.

Aslında bir toplumun yaşama biçimi ve değer ölçüleri ile kullandığı donanımın performansı arasında yakın bir ilişki vardır. Hatta bir bakıma yaşama biçimi ve değer ölçüleri, o toplumun ya da belli bir kesiminin başarıyla kullanabileceği donanımın karmaşıklığının (sofistikasyon) düzeyini de belirler.

Ayrıca, teknoloji ile yeterince karşılaşmamış kişiler, donanımlara karşı aşırı güven duyabilmektedirler. Bir donanımın güçlü ve zayıf yanları konusunda yeterli bilgi ve/ya tecrübeye sahip olmayan kişiler için, teknik donanımların davranışları rastlantısal sayılabilir. Yazının başında aktarılan "**yaratmış ne yapacağı belli olmaz**" yaklaşımı işte böyle bir "teknolojiye yabancılaşma"nın sonucudur.

Donanımları, birbirine bağlı bakılardan oluşan bir zincir ve zincirin kopmamasının da her baklanın ayrı ayrı kopmaması şartına sıkı sıkıya bağlı olduğu bilincinin hemen hemen hiç olmadığı bir alan da karayolu trafiğidir.

Bir aracın kaza yapmaması için :

- * Aracın kritik parçalarının (rod, fren, direksiyon mili, lastik vb) arıza yapmaması,

- * Araç sürücüsünün "her an" kurallara uyması (enaz 10 hayati kurala)
- * Yol şartlarının uygun olması (yoldaki çukurlar, buz, sis vb)
- * Karşıdan gelen tüm araç ve sürücülerinin (binlerce) aynı şartları taşıması

Her madde kendi içinde bölünürse yaklaşık 40 zincir baklası ortaya çıkacaktır. Asansör örneğine benzetilirse:

her baklanın güvenilirliği	kaza olmama ihtimali
0.90	0.0147
0.95	0.1280
0.99	0.6689
0.999	0.96
0.9999	0.996
0.99999	0.9996

Buna göre en yüksek güvenilirlik halinde bile (her ögenin yüzbinde bir oranında hata yapması), bir kaza olmaması ihtimali onbinde 9996'dır. Yani onbinde 4 oranında bir kaza ihtimali vardır. Bu ise çok yüksek ve kabul edilemez bir ihtimaldir. Nitekim hergünkü trafik kazalarının sıklığı, bu hesabın ne kadar geçerli olduğunu göstermektedir.

Sürücülerin bu zincir örneğini tam algılayamaması, kazaları birer "kötü şans" gibi görmelerine ve kuralları hiçe saymalarına neden olmaktadır.

Veriler bunlar olduğuna göre yapılması gereken(ler) nelerdir ? Asansör halatlarının kopmasını beklemek, bu şartlarda kaçınılmaz görünmektedir. Acaba bir kuruluş asansörleri denetlerse kazalar önenebilir mi ?

Yukarıda yapılan basit hesap göstermiştir ki, denetim (halatların belli zamanlarda değiştirildiğini anlamak için), işin küçük bir parçasıdır. Geri kalan kısım ise tamamen üretim ve bakım işleriyle ilgilidir.

Görünen odur ki, üretim ve bakım personeli tam olarak eğitmenin dışında bir yolla kazalar önlenemez. Öncelikle bu iki grup personele, burada gösterilen basit ama etkileyici hesap tam anlatılmalı ve böylece yaptıkları işin bilincine varmaları sağlanmalıdır.

Halen bu bilincin var olduğu söylenemez. O halde maalesef asansör kazaları bu bilinç geliştirilene kadar muntazaman olmaya devam edecektir !

Konuya, parçaların yüksek güvenilirliğinin niçin sağlanamadığı şeklinde bakmaya devam edilirse şu görülecektir:

Parçaların üretimi, montajı ve bakımında gösterilen özen, güvenilirliği belirlemektedir.

Burada dikkat edilmesi gereken ince nokta, herhangi bir parçanın en ilkel halinden (mesela çelik bir parça için, ilk demir-çelik üretiminden) itibaren çok sayıda aşama geçirerek nihai halini alıp yerine oturtulduğudur. Bu uzun sürecin her adımında yeralan; bileşim, testler, şekillendirmede hassasiyet, montajdaki özen, nihai testlerdeki dikkat eksiklikleri birbirinin üstüne eklenip tesadüf gibi görünen "şanssızlıkları (!)" doğurmaktadırlar. Halbuki dikkat edilirse bütün bunlar, yaşam biçimimizin izlerini taşımaktadırlar. Günlük hayatımızın çoğu safhasında farklı ağızlardan, farklı usullarda duyduğumuz; "boşver", "idare eder", "bu şartlarda bu kadar olur", "daha iyisi can sağlığı", "okadar incesine bakmıyacaksın", "bizim şartlarımız,den farklıdır, orada öyle olabilir" vbg deyimler, **asansör parçalarına nüfuz etmekte, onların güvenilirliğine toplumun bazı yoz değer ölçülerinin damgasını vurmaktadır.**

İşte bu yüzden asansörlerimiz düşmektedir; bu değer ölçülerimizi değiştiremezsek düşmeye devam da edecektir.

Bu durum karşısında yapımı gerekenler ayrı bir makaleye konu olabilir. Ancak yapılmaması gerekenin ne olduğu araştırılırsa görülecektir ki, bir kurumun bu işi üstlenerek çok sıkı genelgeler yayımlaması, hatta denetçiler salması problemi çözemeyecektir.

Eğer tek cümle ile yapımı gereken ifade edilmek istenilirse; doğru sistem kurmak ile her düzeyde eğitim yapmak denilebilir.

KAMU YÖNETİMİNDE ETKİN BİR ARAÇ: POLİTİKA DOKÜMANI!

Toplumumuzda politika kadar, birbirinden çok farklı anlamlarda kullanılan sözcük azdır. Türk Dil Kurumuna göre:

1. "Devlet işlerini düzenleme ve yürütme sanatı",
2. "Bir hedefe varmak için karşındakilerin duygularını okşamak, zayıf noktalarından veya aralarındaki uyumsuzlıklardan yararlanmak gibi yollarla işini yürütme"

TDK'nun tanımında ilginç olan nokta aynı bir sözcüğün, birbirinden bu kadar uzak iki kavram için de kullanılabilmesidir. Birisi yüce bir sanat, diğeri de insanları aldatma becerisi olan bu iki kavramın aynı kelimeyle ifade edilmesi, birinci anlam ve onun kullanılacağı amaçlar için gerçek bir şanssızlıktır.

İşin ilginç yanı, toplumumuzda bu iki anlamın birleşerek; devlet yönetimi ile uğraşanların, TDK'nun ikinci tanımındaki niteliklere büründürülmesidir.

Bu olgunun pratik sonucu, devlet yönetiminin ahlaksızlıkla mümkün olabildiği gibi çarpık ve tehlikeli bir anlayışın yerleşmiş olmasıdır. Politika sözcüğü ancak sakınılması gerekli, pis ve karanlık işler için kullanılan "bulaşmak" fiiliyle birleşerek, "politikaya bulaşmak" gibi bir deyim halini almış ve zamanla hakaret anlamı yumuşayarak politikacılığın sürekliliğini vurgulayan "*politikaya bulaşan ondan kurtulamaz!*" gibi, devası olmayan bir hastalıkla özdeşleşmiştir.

Karikatürlerin çoğunda (yerli), düzenbaz tipleri simgelemek için, frak giymiş bir politikacı çizmek alışılan ve herkesin de kolayca anlayabildiği bir anlatım olmuştur.

Bu makalede bu talihsiz olgunun sebepleri irdelenmeyecektir. İşaret edilmek istenen, politikaya bizim ve batılının verdiği anlam farklılığıdır. Bu makalede politika için daima, TDK'nun birinci tarifindeki anlam kullanılacaktır.

Makale konusu, politikanın anlamı olmamakla beraber üzerinde durulmasının bir nedeni de, (politika) sözcüğünün birçok kelimelerle yanyana gelmesinden duyulan yanlış tanım ve bilgilere dayalı rahatsızlığa işaret edip, bu rahatsızlığın yersizliğini ve neye mal olduğunu vurgulamaktır.

Bu makalenin yazarının katıldığı, bilim-teknoloji konulu bir panelde, oldukça ünlü bir bilim adamı; "*politikayı hiç olmazsa bilime bulaştırmayalım !*" diyerek, politika sözcüğünün ne gibi yanlış anlam çağrıştırdığını göstermişti.

Eflatun'a göre politika sanatların en yücesidir. Çünkü toplumun refah ve mutluluğunu sağlayabilecek bir araçtır. Politikanın bu anlamına yakışır şekilde kullanılmadığı ifade edilmek isteniyorsa onun yolu başka olmalıdır. Aksi halde iyi

kullanılmayan her iyi araç için (mesela bilim için) aynı çirkin benzetme yapılabilir.

Bu yazıda politika **Eflatun'un** kullandığı anlamda kullanılacaktır.

Kamu yönetimine konu olan çeşitli sosyal ve ekonomik olguların yönetimi ya da sorunların çözümü, çoğu zaman bazı faktörlerce güçleştirilir. Bunlar:

- * Çözümün çok tarafı ilgilendirmesi nedeniyle; kimin, neyi, nasıl yapacağı ve bunların nasıl koordine edileceği konusunda karışıklık bulunması,
- * Çözümlerin uzun zamana yayılabilmesi ve bu süre içinde görevlilerin değişebilmesi dolayısıyla doğan kesintiler

ve benzeri faktörlerdir.

İşte politika dokümanları, bu karışıklığa çözüm olabilecek araçlardır. Bir politika dokümanı 3 bölümden ibarettir:

- I - Amaçlar, hedefler
- II - İlkeler
- III - Araçlar

Bunların kısaca açıklanıp, örneklerle, anlamlarının güçlendirilmesi gerekirse:

Amaçlar, Hedefler: politika dokümanının ilgi alanında varılmak istenen noktaları nitel ve/ya nicel şekilde ifade eden bölümdür. Mesela;

Turizm Pazarlama Politikasının* hedefleri:

- a. Mevcut turizm ürünlerimizden azami gelirin sağlanır durumda olunması,
- b. Potansiyel ürünlerimizin kullanıcı ve/ya yatırımcılara pazarlanması

Bilim ve Teknoloji Politikasının* hedefleri:

- * Araştırma eğilimli toplum (izah)
- * Bilgi toplumu (izah)
- * Yeterli nitelik ve nicelikte araştırmacı (izah)
- * Mükemmel insan dokusu (izah)
- * Rekabet gücü (izah)
- * Innovation toplumu (izah)

İlkeler: Hükümetin genel sosyo-ekonomik tercihlerinin, politika dokümanının ilgi alanına yansımaları sağlayan hükümlerdir. Bir benzetmeyle; hedefle araçlar arasındaki yolu (çevre, iklim) tanımlar.

Örnekler; Devletin ortam yaratıcılık rolü, rekabet ilkesi, küçük ve güçlü bakanlık ilkesi gibi !

Araçlar: (Amaçlar, Hedefler) başlığı altında tariflenen "varılmak istenilen noktalar"a, (ilkeler) de tanımlanan yollar kullanılarak hangi araçlar (vasıta,

enstrüman, tedbir) kullanılarak erişileceğini anlatan bölümdür. Bu bölümde sıralanan araçlar, gruplar halinde ifade edilir. Yasal araçlar, finansal araçlar, eğitim araçları, kamuoyu oluşturma araçları gibi !

Bir politika dokümanının işe yararlığı onun uygulanabilir olmasına; o da, içerdiği araçların uygulanabilirliğine bağlıdır. Amaç ve hedeflere erişmek için tanımlanacak olan araç(lar); somut, uygulanma imkanı olan (ya da olabilecek olan); kim(ler) tarafından, nasıl kullanılacağı belli olmalıdır.

Mesela; turizm politikasının alt-hedeflerinden birisi "çevrenin korunması" olsa; buna erişmek için kullanılacak bir araç:

"çevrenin korunması için gerekenler yapılacaktır !"

şeklinde olmamalıdır. Araç'ın görevi, bu (gerekenler)i tanımlamaktır. Hem de kim, nasıl, ne zaman sorularına cevap vererek !

Politika dokümanı hazırlama tekniğini biryana bırakarak, politika dokümanlarına **karşı** tavırların irdelenmesini yapmak ve sebeplerini anlamaya çalışmak bu aşamada daha yararlıdır. gözlemimize göre politika dokümanlarına karşı tavırlar şu genel ifadelerle dile getirilmektedir:

- * Bu (herhangi bir alan), ciddi bir iştir. Bu alana politika sokulmamalıdır !
- * Politikamız zaten vardır. Ama yazılı olmayabilir !
- * Hergün değişen tedbirler bir sabit politika haline getirilemez !
- * "Beyaz Tavir"lar. (Hiçbir reaksiyon göstermeyenlerdir)

Bu grupların dışında da tavırlar olabilir, ancak bireysel oldukları için üzerinde durmaya gerek yoktur. Şimdi bunları biraz açmak gerekirse:

- * **Ciddi işlere politika sokulmamalı !**
Muhtemelen iki sebepten doğan bir tavır olabilir:(1) Politikanın anlamını, TDK'nun ikinci tanımına oturtanlar. Bunlar gerçekten ciddi bir işin, gayriciddi (!) bir alan ile etkileşmesinden korkmakta ve korumaya gayret etmektedirler.(2) sarfedilmesi olası bir çabadan uzak durmaya çalışanlar !
- * **"Zaten" politikamız vardır !**
"Zaten" sözcüğü kadar, iş yapmamayı sağlamaya yönelik bir kelime az bulunur ! Böylece, her ne önerilirse önerilsin onlar "zaten" yapıldığı için yeni birşey yapmaya ihtiyaç olmayacaktır. Bu sözcük o kadar sihirlidir ki, bir öneri sahibine, "zaten" yapılmakta olan işlerden bihaber bir budala olduğunu kibarca söylemenin bir yoludur.

En çok sakınılması gereken grup budur. Çünkü bu tavırlarını, genellikle bir karşı hareketle sürdürüp, öneri sahiplerinin bertaraf edilmesine çalışırlar (ve genellikle de başarırlar !).

- * **Politika sabit, tedbirler değişkendir !**

Bu grup, ne politikanın ve ne de ilgi alanlarında ne yapılması gerektiğinin bilincinde olmayanlardır. Bir hedefleri olmadığı gibi, "hedef, ilke, araç" sistematığının de nasıl bir işlevi olduğunu bilmemektedirler. Günlük sorunlara karşı takınılan değişik tavırları politika sanmalarının sebebi, sözcüğün kökünü yanlış yorumlamalarından kaynaklanmaktadır.

Politikos, eski Grekçede çok yüz anlamına gelmekte, değişik durumlarda değişik yüz takınmayı (iki yüzlülük anlamında değil) ima etmektedir. Politika dokümanının başlıca özelliği, şartlar değiştiçe gözden geçirilip gerekli değişikliklerin yapılması şartıdır. Dolayısı ile dinamiklik özelliği olup, değişen durumlara karşı en etkin yol göstericidir.

* **Beyaz Tavir!**

Yalnız politika dokümanı konusu için değil hemen her alanda görülen bu grup, bir nevi tavırsızlık yoluyla korunmayı amaçlamıştır. Hiçbirşey anlamamak sebebiyle tavır göstermemek, karşı olduğu fakat sergilemekten çekindiği için tavır göstermemek gibi sebeplerin hepsi "beyaz tavir" adı altında toplanabilir.

Bu gruplardaki ortak yanlar araştırılırsa şunlar görülmektedir:

- * **Hedefsizlik!**
Ne yapılması gerektiğini bilmeyen bir kişinin, nasıl yapılması gerektiği konusunda bir yol göstericiye (politika dokümanı) ihtiyacı yoktur,
- * **Tembellik!**
Yeni birşey yapmaktan kaçınmak ve her yeni yapılanın bir takım sorunlar getirebileceğini, halbuki birşey yapılmazsa sorun da çıkmayacağını düşünmek,
- * **Utangaçlık!**
Yaptıklarının yanlış olduğunu anlayarak, bu yaklaşıma karşı durup utanç gizlemek,
- * **Yeniliğe karşı direnç!**

Bütün bu ortak yanların dışında kamu yönetiminde adeta gelenek haline gelmiş bir tutum da; "yapmadan önce tam düşünmek" alışkanlığının yerleşmemiş olmasıdır.

"Düşünmek (tam ve doğru), yapmaktan zordur" gibi de ifade edilebilecek bu durum, hiçbirşey yapmadan önce, çeşitli gözlem, analiz vb araçlar kullanarak, nelerin, niçin olduğu, başka nasıl olabileceği konusunda düşünmek ve bunlara dayanarak tasarım yapmak anlamına gelmektedir.

Böyle bir yöntem, ister istemez "şümulü düşünmek" gereğini yaratacak, bu ise bu kapsamlı düşüncenin bir politika dokümanı haline getirilmesi sonucuna götürebilecektir. Tabii ki yukarıdaki olumsuz tavırların sebeplerinin ortadan kaldırılması şartıyla !

Gelişmiş ülkelerin yaşam biçimlerini kopya etmek şeklinde anlaşılıp uygulanagelen çağdaşlaşma aslında, onların kullandıkları yöntemleri şartlarımıza adapte ederek benimsemek suretiyle mümkündür.

O yöntemleri kullanmayıp yalnız sonuçları taklit etmek, içinden çıkılmaz problemleri (ve üstelik çözümsüzlüğü) birlikte getirmektedir.

A.B.D., Kanada, İngiltere, Fransa gibi, dünya medeniyetini şekillendiren ülkelerin hepsinde yaklaşık 100 yıldır kullanılan bu yöntem, Türk kamu yönetimine de girmelidir.

Politika dokümanı yaklaşımının demokrasinin yerleşmesi açısından da önemi büyüktür. Herhangi bir konudaki plan, bir politika dokümanı haline getirildiğinde kamuoyunun serbestçe tartışmasına da açılmış demektir. Aksi halde; "*çeşitli konulardaki politikalar, ancak politikacıların kafasının içindedir*" zannı ile, kamuoyu ne sorunları ve ne de tedbirlerini tartışamayacaktır.

Mesela, yaklaşık 15 yıldır toplumumuzu etkileyen enflasyon olgusu için bir "**enflasyon ile mücadele politika dokümanı**" hazırlanması, bilim adamı, düşünür, politikacı ve halkın konu hakkında fikir sahibi olmasını, katılmasını, benimsemesini, eleştirmesini, kendi malı haline getirmesini, gerçekçi beklentilere sahip olmasını sağlayabilecektir.

Politika dokümanlarının bir diğer hayati işlevi de, özellikle Türk kamu yönetimi açısından vardır. Kamu görevlilerinin oldukça sık değiştiği ülkemizde politikaların sürekliliği, bunların belirli bir sistematik ile yazılı bulunup görevlilerin birbirine devretmesine bağlıdır.

Politika dokümanı gibi bir sistematik yaklaşım olmazsa, halef - selef iki kamu görevlisi nasıl devir teslim yapabilirler ? Yaparlarsa birbirlerine neyi devredebilirler ?

Politika dokümanı olmaksızın aynı bir iktidar döneminde dahi, değişen kamu görevlileri birbirinden çok farklı uygulamalar yapabilirler.

Politika dokümanlarına son bakış açısı, hükümet politikalarının bürokrasiye aktarıldığı bir eğitim aracı olmalarıdır. Politika dokümanı olmaksızın, bir hükümetin atadığı bir bürokrat dahi, o hükümetin, kendi görevi konusunda ne gibi ilkelere sahip olduğunu, ancak basından öğrenebilir ve iyi niyetlerle, o politikalara tam ters uygulamaları yapabilir.

(*) Çeşitli politika dokümanları için bkz.:

- İstihdam politikası, Bilim ve Teknoloji Politikası T.C. Devlet Bakanlığı, 1987
- Turizm Genel Politikası, Turizm Pazarlama Politikası, Turizm Eğitimi Politikası (1-2), T.C. Turizm Bakanlığı, 1988
- Türk Müziği Politikası, Tiyatro Politikası, Kazı Politikası, Türk El Halıcılığı Politikası, T.C. Kültür Bakanlığı, 1988